

Temat: „**Od faktu do fikcji. Pamięć w literaturze**”
Scenariusz lekcji dla klas 7–8 szkoły podstawowej
i szkół ponadpodstawowych
Autorka: Anna Bykova

Czas realizacji: 2 godziny lekcyjne (90 minut)

Cel zajęć: Uczeń pozna koncepcję literatury dokumentu osobistego oraz dziennik jako gatunek literacki. Zdobędzie wiedzę o różnych typach dzienników i o tym, w jaki sposób łączą one elementy faktu i kreacji. Dowie się, jak pisarze wykorzystują autokreację w zapiskach oraz jak dziennik prywatny może być tworzony z myślą o przyszłej publikacji. Na tym tle zapozna się z sylwetką laureatki Nagrody Nobla Annie Ernaux i przeanalizuje fragment jej powieści, ćwicząc umiejętność analizy i interpretacji oraz rozróżniania elementów faktu i fikcji, a także rozwijając krytyczne myślenie i zdolność do dyskusji.

Metody pracy:

- burza mózgów,
- dyskusja kierowana,
- praca z tekstem,
- zadanie z kartą pracy,
- quiz w programie Kahoot,
- refleksja.

Formy pracy:

- praca indywidualna,
- praca w grupach,
- praca z całą klasą.

Środki dydaktyczne:

- tekst z e-podręcznika: *Rozmowa z samym sobą. Dziennik w literaturze polskiej* (ZPE), dostęp online: <https://zpe.gov.pl/a/przeczytaj/D174u9iQh>,
- materiały edukacyjne Centrum Współpracy i Dialogu UW przygotowane w ramach Tygodnia Noblowskiego 2022, dostęp online: <https://cwid.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2025/08/2022-literatura-prezentacja.zip>,
- fragment powieści *Lata* Annie Ernaux (s. 17-26),
- karta pracy „Fakt czy kreacja?”,
- rzutnik/ekran,
- smartfony z dostępem do Internetu.

Szczegółowy przebieg lekcji

Wprowadzenie (10 min)

1. Nauczyciel zapisuje temat lekcji na tablicy.
2. Następnie zadaje pytania uczniom: „W jaki sposób można zapisywać własne wspomnienia? Z jakimi gatunkami literackimi kojarzy wam się pamięć i życie codzienne autora? Podajcie przykłady tekstów z literatury polskiej i obcej”.
3. Burza mózgów: uczniowie podają skojarzenia z pamięcią w literaturze, nauczyciel zapisuje na tablicy gatunki literackie oraz przykłady dzieł.

Część główna

Etap 1: Dziennik jako gatunek (20 min)

1. Praca z e-podręcznikiem: uczniowie poznają definicję i historię dziennika.

Akcent na literaturę polską: nauczyciel podaje przykłady autorów prowadzących dzienniki:

- Stefan Żeromski – dziennik młodzieńczy, intymny, zapis doświadczeń osobistych i obserwacji,
- Zofia Nałkowska – dzienniki intymne i literackie, refleksje nad rzeczywistością i własną twórczością,
- Witold Gombrowicz – dziennik literacki, świadome kreowanie „ja” autora, styl eseistyczny,
- Gustaw Herling-Grudziński – *Dziennik pisany nocą*, łączący zapiski osobiste, historyczne i literackie.

2. Dyskusja kierowana:

- Jak różnią się od siebie typy dzienników, które poznaliście?
- Jakie inne gatunki literatury dokumentu osobistego znacie? Czym się różnią od siebie?
- Gdzie widzimy przewagę faktu, a gdzie literackiej kreacji?
- Czy dziennik / pamiętnik / inne dzieło literatury dokumentu osobistego przedstawia jedynie osobisty portret autora? Czy także obraz społeczności i czasów, w których żyje?

Etap 2: Wprowadzenie do twórczości Annie Ernaux (20 min)

1. Nauczyciel przedstawia krótką prezentację na podstawie materiałów edukacyjnych przygotowanych w ramach Tygodnia Noblowskiego 2022 przez CWiD UW (zarys twórczości Annie Ernaux oraz najważniejszych tematów jej dzieł: pamięć, autobiografia, doświadczenie zbiorowe, przenikanie faktu i literackiej kreacji).
2. Nauczyciel cytuje krótkie uzasadnienie komisji noblowskiej: Annie Ernaux otrzymała nagrodę „za odwagę i chirurgiczną precyzję, z jaką odkrywa korzenie, wyobcowania i zbiorowe ograniczenia osobistej pamięci”.

3. Krótka dyskusja na podstawie pytań do uczniów:

- Co według was oznacza „chirurgiczna precyzja” w pisaniu o własnym życiu?
- Dlaczego pisanie o pamięci osobistej i pamięci zbiorowej może być ważne we współczesnej literaturze?
- Jak to łączy się z tym, o czym mówiliśmy o dziennikach?

Etap 3: Analiza fragmentu powieści *Lata Annie Ernaux* (30 min)

1. Uczniowie czytają fragment powieści *Lata Annie Ernaux*, s. 17–26.

2. Następnie uczniowie wypełniają kartę pracy „Fakt czy kreacja?": wypisują z tekstu elementy, które ich zdaniem mają charakter dokumentalny (np. daty, konkretne wydarzenia, realia historyczne), i te, które wyglądają na literacką kreację (np. metafory, uogólnienia, subiektywne refleksje, interpretacje).

3. W parach omawiają swoje wybory i odpowiadają na pytania:

- Jak autorka traktuje pamięć – jako zapis faktów czy jako tworzenie opowieści?
- Czy łatwo rozdzielić fakt od fikcji?

4. Prezentacja odpowiedzi uczniów.

Podsumowanie (10 min)

1. Quiz w programie Kahoot

Pytania do quizu

1. **„Dziennik pisany nocą” to dzieło:**
 - a) Zofii Natkowskiej
 - b) Stefana Żeromskiego
 - c) Gustawa Herlinga-Grudzińskiego ☒
 - d) Juliana Tuwima
2. **Który pisarz prowadził dziennik literacki z elementami autokreacji?**
 - a) Czesław Miłosz
 - b) Witold Gombrowicz ☒
 - c) Adam Mickiewicz
 - d) Stanisław Ignacy Witkiewicz
3. **Dlaczego autorzy piszą dzienniki z myślą o publikacji?**
 - a) żeby ukryć swoje życie
 - b) żeby uatrakcyjnić swoją biografię ☒
 - c) żeby uniknąć odpowiedzialności
 - d) żeby pisać wyłącznie dla siebie

UNIwersytet
wARSZAWSKI

CENTRUM
WSPÓŁPRACY
I DIALOGU

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Minister Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

WOJSKOWY INSTYTUT MEDYCZNY
PAŃSTWOWY INSTYTUT BADAWCZY

4. **Czy w dzienniku widzimy tylko portret autora?**
a) tak, zawsze tylko portret autora
b) nie, czasem też obraz epoki i społeczeństwa ☒
c) dziennik to zawsze fikcja
5. **Annie Ernaux otrzymała Nagrodę Nobla w roku:**
a) 2018
b) 2019
c) 2020
d) 2022 ☒
6. **Za co Komitet Noblowski uhonorował Ernaux?**
a) za powieści fantastyczne
b) za opis życia arystokracji
c) za odwagę i „chirurgiczną precyzję” w odkrywaniu osobistej pamięci ☒
d) za lirykę miłosną
7. **Które z dzieł Ernaux jest panoramiczną opowieścią o życiu pokolenia?**
a) „Ciała”
b) „Zdarzenie”
c) „Lata” ☒
d) „Czysta pasja”
8. **W pisarstwie Ernaux pamięć osobista często łączy się z:**
a) fantastyką
b) pamięcią zbiorową ☒
c) fikcją kryminalną
d) liryką miłosną
9. **Który z elementów wskazuje na fikcję w literaturze autobiograficznej?**
a) daty i miejsca
b) metafory, interpretacje i uogólnienia ☒
c) nazwiska historyczne
d) dokumenty źródłowe
10. **Dlaczego trudno czasem oddzielić fakt od fikcji w literaturze?**
a) bo autorzy często zapominają fakty
b) bo pamięć i język zawsze podlegają interpretacji ☒
c) bo czytelnicy wolą fikcję
d) bo wydawcy tego wymagają

2. Refleksja indywidualna: uczniowie zapisują jedno zdanie w zeszycie: „Dziś zrozumiałem/am, że literatura...”

UNIWERSYTET
WARSZAWSKI

CENTRUM
WSPÓŁPRACY
I DIALOGU

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Minister Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

WOJSKOWY INSTYTUT MEDYCZNY
PAŃSTWOWY INSTYTUT BADAWCZY

Bibliografia

Ernaux, Annie, *Lata*, przeł. K. Jarosz, M. Budzińska, Wydawnictwo Czarne, Wołowiec 2022.

E-podręcznik, tekst: Jerzy Wróbel, opracowanie i multimedia: Englishsquare.pl sp. z o.o.
Materiał powstał we współpracy z Wydawnictwem Piotra Marciszuka STENTOR:
[Rozmowa z samym sobą. Dziennik w literaturze polskiej.](#)

Materiały edukacyjne CWiD UW przygotowane w ramach Tygodnia Noblowskiego 2022:
<https://cwid.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2025/08/2022-literatura-prezentacja.zip>.